

Сімороз М. О.,
здобувач вищої освіти
факультету службово-бойової діяльності
Київський інститут Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:
Юшкевич В. В.,
кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри СГ та ПД
Київський інститут Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Міжнародне гуманітарне право (МГП) є ключовим правовим інструментом регулювання збройних конфліктів, спрямованим на захист цивільного населення та обмеження методів і засобів ведення війни. Україна, як держава-учасниця Женевських конвенцій 1949 року та їхніх Додаткових протоколів 1977 року, зобов'язана імплементувати норми МГП у своє національне законодавство та забезпечувати їхнє дотримання [1]. В умовах російсько-української війни 2022 року особливого значення набуває діяльність Національної гвардії України (НГУ), яка виконує як військові, так і правоохоронні функції, включаючи забезпечення правопорядку у прифронтових районах, боротьбу з воєнними злочинами та захист цивільного населення.

Основними міжнародними документами, що регулюють питання збройних конфліктів, є Женевські конвенції 1949 року та їхні Додаткові протоколи 1977 року [2], Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 року [3], а також основні резолюції Ради Безпеки ООН щодо захисту цивільного населення [4]. Українське законодавство містить положення щодо дотримання норм МГП, зокрема Конституція України передбачає верховенство міжнародних договорів над національним законодавством у випадку їхньої ратифікації (ст. 9) [5], Закон України "Про оборону України" визначає завдання Збройних Сил та інших військових формувань у відповідності до міжнародних норм [6], а Кримінальний кодекс України містить положення щодо відповідальності за воєнні злочини (ст. 438) [7].

У цьому контексті Національна гвардія України виконує низку завдань, спрямованих на дотримання МГП. Вона забезпечує захист цивільного населення, діючи в прифронтових зонах та організовуючи евакуацію цивільних осіб з міст, що піддаються обстрілам [8]. Крім того, НГУ бере активну участь у розслідуванні воєнних злочинів, документуючи злочини проти людяності, скоєні російськими військами [9]. Також вона здійснює правоохоронні функції, що

включають контртерористичні та контрдиверсійні операції, а також контроль за дотриманням законності серед військовослужбовців [10].

Проте реалізація цих завдань стикається з низкою проблем. Серед них – недостатня інтеграція норм МГП у бойову підготовку особового складу, брак чітких механізмів координації між НГУ та міжнародними гуманітарними організаціями, а також недостатнє фінансування програм навчання військових щодо застосування норм МГП. Додатково Національна гвардія України стикається з низкою викликів у забезпеченні дотримання норм міжнародного гуманітарного права, зокрема з недостатньою правовою визначеністю окремих положень МГП, які мають загальний характер і потребують уточнення у національному законодавстві. Політичні фактори також відіграють важливу роль, оскільки виконання норм МГП може залежати від позиції держави щодо конкретних міжнародних зобов'язань, зокрема щодо юрисдикції Міжнародного кримінального суду. Новітні методи ведення війни, такі як використання дронів, кібернетичних атак та високоточної зброї, створюють нові виклики для традиційного застосування норм МГП. Важливим фактором є і проблеми з притягненням до відповідальності за порушення МГП, зокрема щодо розслідування фактів застосування заборонених видів зброї, таких як касетні боєприпаси або фосфорні снаряди [11].

Для ефективного впровадження норм міжнародного гуманітарного права у діяльність НГУ необхідні такі заходи, як посилення правової бази, зокрема внесення змін до законодавства щодо військових злочинів та співпраці з міжнародними судами. Не менш важливим є підвищення рівня підготовки особового складу, що передбачає навчання військових та правоохоронців щодо застосування норм МГП на практиці. Важливим напрямом є розширення міжнародної співпраці, що включає взаємодію з ООН, ОБСЄ, МКЧХ та іншими організаціями щодо моніторингу дотримання прав людини у зоні бойових дій. Окрім цього, необхідно підвищити рівень відповідальності командирів, забезпечуючи суворий контроль за дотриманням гуманітарного права на рівні керівництва військових підрозділів.

Національна гвардія України відіграє ключову роль у правозастосуванні норм міжнародного гуманітарного права, особливо в умовах триваючого збройного конфлікту. Однак існують значні проблеми з імплементацією МГП у військову практику, що потребує вдосконалення правової бази, зміцнення міжнародної співпраці та покращення системи навчання особового складу.

Список використаної літератури:

1. Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 року. Офіційний сайт Міжнародного комітету Червоного Хреста. https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0173.pdf.
2. Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 року. Офіційний сайт Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151.

3. Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 року. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй. <https://www.un.org/law/icc/statute/romefra.htm>.
4. Резолюції Ради Безпеки ООН щодо захисту цивільного населення. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй. <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions>.
5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
6. Закон України "Про оборону України": Закон від 06.12.1991 № 1932-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 9. Ст. 106. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
7. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
8. Національна гвардія України та евакуація цивільного населення. Офіційний сайт НГУ. <https://ngu.gov.ua/news/evakuasiya-cyvilnogo-naselennya>.
9. Документування воєнних злочинів в Україні // Офіс Генерального прокурора України. <https://gp.gov.ua/ua/posts/dokumentuvannya-voiennykh-zlochyniv>.
10. Контртерористична діяльність НГУ. Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. <https://mvs.gov.ua/ua/news/kontrteroristichna-diyalnist-nacvardiyi>.
11. Міжнародні заборони на використання касетних боєприпасів та фосфорних снарядів. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/news/2023/07/06/cluster-munitions-and-international-law> (дата звернення: 31.01.2025).